ISBN No.978-93-83796-46-5

NAAC Grade - B

EST.1965

Government of Maharashtra

Government College of Education (CTE), Ratnagiri

National Seminar
on
Skill Development in Teacher Education

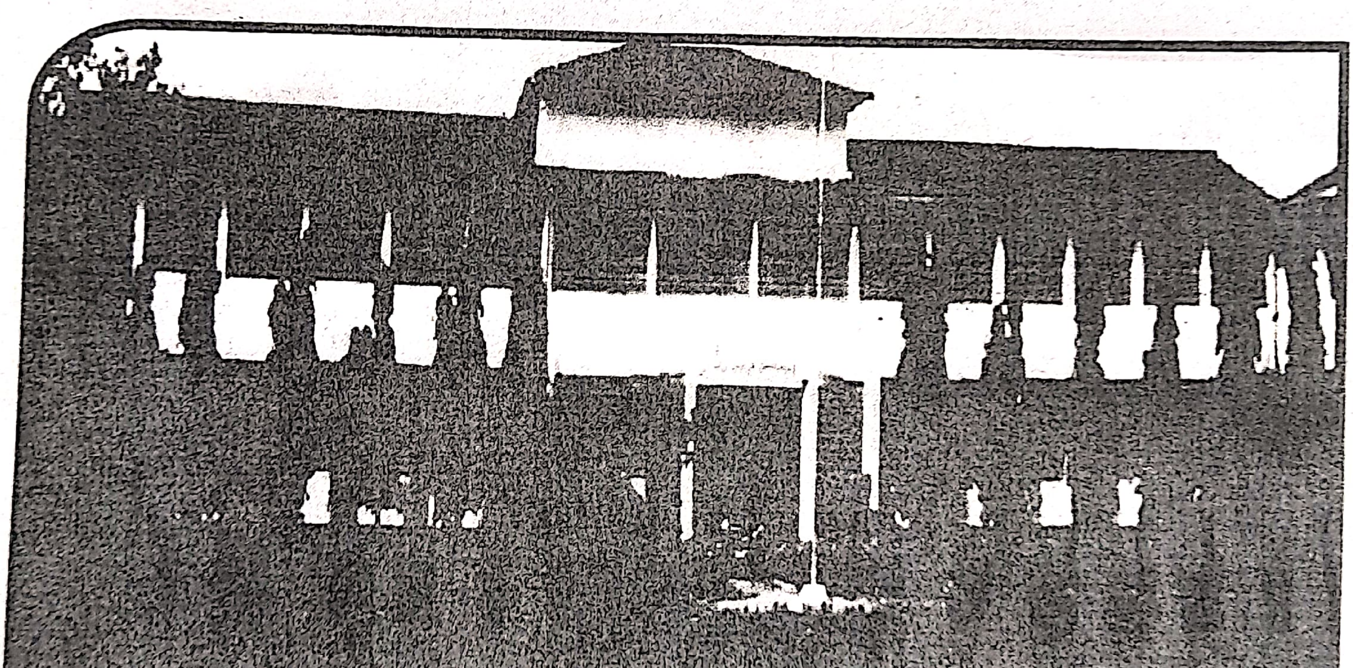

2nd April, 2017

Dr. TARSING B. NAIK
Co-ordinator,
National Seminar

PRINCIPAL
Vasantro Naik Shikshanshashtra Mahavidyalaya
853, Vidya Vasant Park, New Kalaba Naka
Near Bapuramnagar, Kolhpur-416 007

Dr. LATA S. PATIL
Director,
National Seminar

ISBN No.978-93-83796-46-5

Diagnostic Perspective of Teaching Skill in Pre -Service Training

Dr. Shivaji Bapu Patil

Principal, Vasantrao Naik College of Education, Kalamba, Kolhapur

Introduction

Microteaching has been introduction as a teaching technique long years back. There have been many researches, experiment, readings writing and mediation on this teaching technique and still this research is an ongoing process Maharashtra is in the foremost place regarding this research.

Micro teaching methodology evolved by using the knowledge obtained from the research has proved to be useful for diploma in educational science. Graduation in educational science and post-graduation in educational science teachers are being trained by giving their professional knowledge.

There are two type of teacher training

1. In-service training, 2. Pre-service training

This Technique help trainees as well as those who are in service to keep themselves upgraded and to make their teaching effective this technique can be assimilated it has been observed that this technique has proved to be useful to develop the microteaching skills, and this is experienced by one and all . Teaching a science, but is also an art , which is present in every individual in different amounts. Teachers in service develop same teaching skill during their teaching experience. From 2001 open universities have accepted the diagnostic view towards finding and developing this underdeveloped skill Shivaji University also has accepted this view from 2015-16 for its present 2 years B.Ed. course. Before that Vasantrao Naik B.Ed. College, Kolhapur has conducted a small research in the beginning of year 2014-15.

Objective of the research

1] Conducting ventures for pre-service training to present their teaching skill.

2] To find out underdeveloped skill in trainer's.

3] To find out developed skill in trainer's.

4] To suggest ventures to develop the underdeveloped skill of trainees.

Assumption:

1] Teaching is a science as Well as an art.

2] Teaching skill are present in every individual in different amounts.

3] Underdeveloped skill can he found.

4] Underdeveloped skill can be developed with the help of training.

Scope Limitation:

1] Present research is for all the pre-service trainees.

2] About 80 pre-service trainees are included in the present research from Vasantrao Naik B.Ed. College, Kolhapur.

3] Present research corresponds to the academic year 2014-15.

For the following research, experimental method was used .At first, 80 trainees were divided into 7 gropes for their teaching presentation. One teacher was appointed for each group for observation of their teaching. 15 minutes were given to each trainee to present every trainee was given a self-diagnostic test. It included 40 questions which Were based on 10 micro teaching skill questions with 3 grads are as follows.

PRINCIPAL
Vasantrao Naik Shikshanshashtra Mahavidyalaya
Near Bapurannagar, Kolhapur-416 007

ISBN No.978-93-837

उच्च प्राथमिक स्तरावर मराठी विषयाच्या ज्ञानरचनावाद आधारित अध्यापन कौशल्यासंदर्भातील मराठी विषयकोपऱ्याच्या सदयःस्थितीचा अभ्यास

प्रा.सौ.उर्मिला राजेश पाटील, संशोधक, वसंतराव नाईक शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, कळंबा, कोल्हापूर
डॉ.सौ.लता शिवाजी पाटील, मार्गदर्शक, शासकीय अध्यापक महाविद्यालय,रत्नागिरी.

सारांश :

प्रस्तुत संशोधन उच्च प्राथमिक स्तरावरील मराठी विषयाच्या ज्ञानरचनावाद आधारित अध्यापन कौशल्यासंदर्भातील मराठी विषयकोपऱ्याच्या सदः स्थितीशी संबंधित आहे. अध्यापन करताना मराठी विषय कोपऱ्याच्या अडचणींचा शोध घेऊन त्यावर उपाययोजना करणे हे मुख्य उद्दिष्टे आहे. संशोधनात नमुना म्हणून पन्हाळा तालुक्यातील ४ शाळांची यादच्छिक नमूना पद्धतीने निवड केली आहे तर मराठी शिक्षकांची याच शाळेतील सहेतुक पद्धतीने निवड केली आहे. माहिती संकलनासाठी पडताळासूची, प्रश्नावली या साधनांचा वापर केला आहे. माहितीचे विश्लेषण करण्यासाठी 'टक्केवारी' या साधनाचा वापर केला. प्रस्तुत संशोधन उच्च प्राथमिक स्तरावरील मराठी या विषयाच्या ज्ञानरचनावादाशी संबंधित आहे.

संशोधन समस्येची पार्श्वभूमी :

उच्च प्राथमिक स्तरावर मराठी ही मातृभाषा प्रथम भाषा म्हाणून महाराष्टत शिकवली जाते. मातृभाषेचे अध्यापन करताना ते कोणत्याही उपांगांचे असो ते प्रभावी व्हावे, संस्कारक्षम व्हावे, विदयार्थ्यांच्या अंतःकरणापर्यंत जावून भिडावे अशी अध्यापकाची इच्छा असते. अध्ययन गतिमान होण्यासाठी त्याला जशी मानसशास्त्रीय बैठक असावी लागते. तसेच प्रभावी अध्यापनाचीही आवश्यकता असते हे अध्यापन प्रभावी होण्यासाठी अध्यापनाच्या विविध पद्धती, तंत्रे, साधने यांचा उपयोग करणे अगत्याचे असते.

आज ज्ञानरचनावाद ही एक स्वतंत्र विचारधारा आहे. त्या शास्त्रानुसार मुल स्वतःच्या ज्ञानाची रचना स्वतःच करीत असते. ही रचना ते मूल स्वतःच्या अनुभवांच्या मदतीने करीत असते. ज्ञानरचनावाद सांगतो, Humans construct knowledge from their experience पण प्रत्याक्षात तसे घडत नाही. जर मराठी शिक्षकाने हे तंत्र आत्मसात केले आणि त्यानुसार विषयको... आधार घेवून अध्यापन केले तर त्या ... प्रगतीकडे जाण्याची धडपड सार्थकी लागेल. ... मग ते मूल ज्ञानाच्या रचनेकडे ज्ञानाच्या नि... यशस्वी वाटचाल सूरु करेल.

अनेक वर्षापासून शाळा शाळामधून ... विषयाची प्रयोगशाळा असतेच असते. परंतु ... शाळेत विषयनिहाय पूरक आवश्यक शैक्षणिक ... गरजेचे झाले आहे. हे पूरक शैक्षणिक ... पोहचविण्याचे जे अनेक मार्ग आहेत त्यातला ... आहे 'विषयकोपरा'. त्यामुळे विदयार्थ्यांचे ... हसत – खेळत रंजक व सहजसुलभ होईल ... विषयाचा अभ्यासक्रम वेळापत्रक, परीक्षा, ... या चौकटीबाहेर जाण्याची 'मराठी विषय को... एक संधी आहे. खेळ, कुतूहल आणि ज्ञान ... त्रिवेणी संगम म्हणजेच 'मराठी विषय कोपरा' हो...

संशोधन समस्या :

उच्च प्राथमिक स्तरावर मराठी ... ज्ञानरचनावाद आधारित अध्यापन कौशल्यासं... मराठी विषय कोप–याच्या सदयःस्थितीचा अभ्या...

संशोधनाची उद्दिष्टे :

1. उच्च प्राथमिक स्तरावर मराठी ... ज्ञानरचनावाद आधारित अध्यापन कौशल्य... मराठी विषय कोप–यातील समाविष्ट ... साधनाचा शोध घेणे.
2. ज्ञानरचनावाद आधारित अध्यापन ... शिक्षकांकडून मराठी विषय कोप–याच्या ... शोध घेणे.
3. मराठी विषय अध्यापकास विषय को... व्यवस्था करताना येणा–या अडचणींचा शो...
4. मराठी विषयाचे अध्यापन करताना विषय ... संदर्भात येणा–या अडचणींवर उपा... सुचविणे.

PRINCIPAL
Vasantro Naik Shikshanshashtra Mahavidyalaya
853, Vidya Vasant Park, New Kalaba Naka
Near Ramramnagar, Kolhpur-416 007

ISSN No-2278-5655

Conference Book

NAAC Re- accredited
with Grade B

Government of Maharashtra

Shree Maharani Tarabai Government College of Education, Kolhapur, (Maharashtra)- 416001

One Day Interdisciplinary International Conference

On

SKILL DEVELOPMENT IN HIGHER EDUCATION

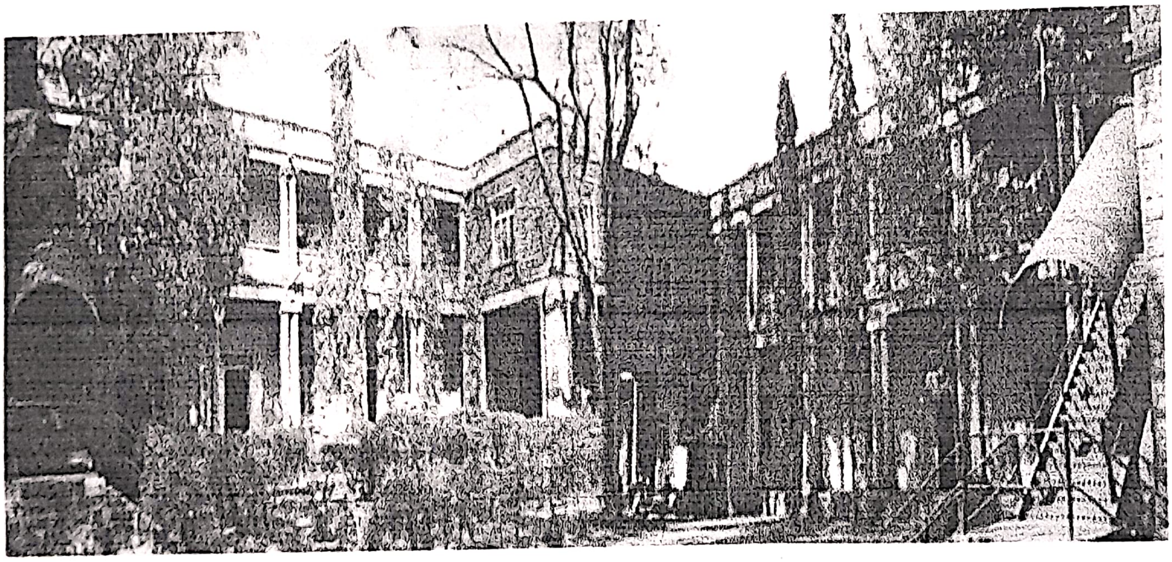

2nd February, 2019

Tel No. 0231-2535043 WWW.smtckop.com Email: princ.smtbedko-mhgov.in

PRINCIPAL
Vasantro Naik Shikshanshashtra Mahavidyalaya
853, Vidya Vasant Park, New Kalaba Naka
Near Bapuramnagar, Kolhpur-416 097

शिक्षणशास्त्र महाविद्यालयातील व्यावसायिक क्षमतांमध्ये वाढ या विषयाअंतर्गत स्व – आकलन संबंधी कौशल्यांच्या विकासासाठी दिलेल्या उपक्रमांच्या परिणामांचा अभ्यास

प्रा. डॉ. सौ. उर्मिला राजेश पाटील
वसंतराव नाईक शिक्षणशास्त्र महाविद्यालय, कळंबा, कोल्हापूर.

सारांश –

भावी काळातील शाळांच्या गरजा लक्षात घेवून ' शिक्षण प्रशिक्षणाबाबतची दिशा ' राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा, २००५ मध्ये नमूद केली आहे.या आराखडयात शिक्षक प्रशिक्षणातून छात्र शिक्षक कसा तयार व्हावा हे नमूद करताना असे म्हंटले आहे की, " स्व अपेक्षा, स्व दृष्टिकोन व स्वतःचा कल ओळखणे या गोष्टींचा छात्र शिक्षकांमध्ये विकास होणे आवश्यक आहे. तसेच या अभ्यासक्रम आराखडयात शिक्षणाच्या उद्‌दिष्टांबद्दल चर्चा करताना असे म्हंटले आहे की, " शिक्षणातून व्यक्तीमध्ये स्वतंत्रपण आणि सामूहिकरित्या निर्णय घेण्याची क्षमता निर्माण झाली पाहिजे. निर्णय विचार व मुल्यांवर आधारीत असले पाहिजेत. तसेच इतरांचे कल्याण व त्यांच्या भावना यांच्याविषयी संवेदनशीलता, जगाविषयी ज्ञान आणि समज यांच्या ठाम आधारावर मूल्याविषयीची बांधीलकी बनली पाहिजे. मुलांना सामाजिक, सांस्कतिक, राजकीय संदर्भात समजून घेण्यासाठी राष्ट्राच्या आर्थिक , सामाजिक, राजकीय व सांस्कृतिक विकासाची उद्‌दिष्टे कोणती आहेत याची माध्यमिक शिक्षकाला माहिती असली पाहिजे याच दृष्टिकोनातून एन. सी. टी. ई. ने सन २०१४ पासून बी.एड्. अभ्यासकम दोन वर्षाचा केला यानूसार शिवाजी विदयापीठानेही सन २०१५–२०१६ पासून दोन वर्षीय बी. एड् अभ्यासक्रम सूरु करुन त्यामध्ये 'व्यावसायिक क्षमतांमध्ये वाढ हा एक विषय सुरु करुन त्यामध्ये सत्रानुसार एकूण चार विषय ठेवले आहेत. सत्र –४ मध्ये ई.पी. सी. ४ म्हणून Understanding the self हा विषय समाविष्ट केला आहे. यातून प्रशिक्षणार्थीनी स्व–आकलनविषयक उपक्रम दिलेले आहेत. प्रस्तुत संशोधनात स्व–आकलनाविषयक कौशल्यांच्या विकासासाठी दिलेल्या उपक्रमांचा प्रशिक्षणार्थ्यांवर कोणता परिणाम झाला हयाचा अभ्यास केला आहे. संशोधनासाठी वर्णनात्मक संशोधन पद्‌धतींचा वापर केला आहे. नमुना म्हणून शिवाजी विदयापीठाच्या एका शिक्षणशास्त्र महाविदयालयातील व्दितीय वर्षाच्या ५० प्रशिक्षणार्थीची प्रासंगिक नमुना निवड पद्‌धतीने निवड केली आहे. माहितीचे संकलन करण्यासाठी निरीक्षण या साधनाचा वापर करुन पदनिश्चयन श्रेणी स्वतः संशोधिकेने तयार केली आहे. महितीचे विश्लेषण करण्यासाठी ' टक्केवारी ' या तत्रांचा वापर करुन निष्कांची मांडणी केली आहे.

प्रस्तावना –

बी. एड्. महाविदयालयातील बी. एड्. च्या विदयार्थ्यांची कुमार अवस्था संपलेली असली तरी कुमार अवस्थेतील विदयार्थ्यांची स्व–जाणीव विकसित करण्याची जबाबदारी त्यांच्यावर असते, बी. एड्. पदवीनंतर माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावर शिक्षक म्हणून ते काम करणार असतात. इयत्ता ८ ते १२ वी च्या वय १३–१८ या संवेदनक्षम वयोगटातील मुले त्यांची विदयार्थी असतात. त्यांना आपली दैनंदिन कार्ये पूर्ण करण्यासाठी विदयार्थ्यांच्या शारिरीक, मानसिक, अंगाची वैशिष्टये लक्षात घ्यावी लागतात. कुमारअवस्थेतील मुलांच्यापुढे विविध आव्हाने असतात. ' वादळी वय , असेही यास म्हंटले जाते. त्यांच्या स्व–जाणीवेचा विकास करण्यासाठी योग्य त्या मार्गदर्शनाची गरज असते.

मुलांना स्व–आकलनाचे शिक्षण देवून सक्षम करण्यासाठी शिक्षक सुदधा सक्षम असणे गरजेचे आहे. मुलांमध्ये स्व–आकलन विकसित करणा–या शिक्षकांमध्ये जर स्व–आकलन विकासित असेल आणि त्याचा वापर करण्याची क्षमता असेल तर ते.अधिक प्रभावीपणे अध्ययन अध्यापन करु शकतात. याकरिता सेवापुर्व शिक्षक शिक्षणातून भावी शिक्षकांमध्ये स्व–आकलन या कौशल्याचा विकास करण्याची योजना आखण्यात आली आहे. या प्रशिक्षणामुळे शिक्षकास स्वतः सतत शिकणे , स्वतःच्या क्षमता जाणणे, उणिवांचा विकास करणे, इतरांना समजून घेणे समायोजन साधणे मते मांडणे मुद्‌देसुदपणे व्यक्त होणे या क्षमता वाढायला मदत होऊ शकेल.

स्व– आकलन संकल्पना

१. स्व–आकलन म्हणजे स्वतःची वैयक्तिक जाणीव करुन घेणे किंवा कोणत्याही गोष्टींचा विचार न करता स्वतःला जाणून घेणे.
२. स्व–आकलन म्हणजे स्वतःच्या भावनांची, उददिष्टांची, गरजांची माहिती असणे.
३. म. रा. शै. सं. व. प्र. परिषद पुणे यांनी प्रकाशित केलेल्या जीवन कौशल्ये शिक्षण मार्गदर्शिका पुस्तिकेमध्ये स्व–आकलन कशी व केव्हा विकसित होते याचे विचार व्यक्त करताना लिहिले आहे, स्व ची जाणीव म्हणजे व्यक्तीला स्वतःच्या शारीरिक व मानसिक अवस्थेची जाण असण्याचे कौशल्य या कौशल्यामुळे व्यक्तीला स्वतःची आवड , नावड, भावना व वृत्ती यांच्याबद्‌दल स्पष्टपणे विचार करता येतो. या जाणीवेमुळे व्यक्तीला आपल्या जीवनाचा व अस्तित्वाचा खरा अर्थ समजून येतो. जीवन यशस्वी व सुखी होण्यास मदत होते. स्व च्या आकलनाअभावी विदयार्थी सर्वसाधारणपणे गोंधळलेली असतात. जर त्यांना त्यांच्या भावना, विचार, वेगळेपणा आणि मर्यादा यांची जाणीव करुन दिली तर ते स्वतः योग्य रीतीने वागतील. त्यांना उज्वल यश मिळेल.

PRINCIPAL
Vasantro Naik Shikshanshashtra Mahavidyalaya